

писка за събиране на помощи. Въ помощъ на Комитета, както винаги въ такива случаи, първа се отзовава Столичната община¹⁾, а следъ това и всички градски общини, като вписали въ бюджетитѣ си помощни кредити.

Паметникътъ „Царь-Освободитель“ билъ започнатъ и, благодарение на обилнитѣ срѣдства, съ които разполагалъ още отъ началото Комитетътъ, билъ довършенъ преди срока, а тържествено откритъ и осветенъ на 30 августъ, недѣля, 1907 г.

Строители на паметника били: инженеръ Станишевъ, Никола Дишковъ и Вацлавъ Батекъ, които работили за смѣтка на Арналдо Цоки.

За изграждането на паметника сж били изразходени всичко 400,000 лв. златни²⁾, отъ които 340,000 лв. сж били дадени на скулптора Арналдо Цоки и 60,000 лв., изразходени по произвеждането на международния конкурсъ. Горната сума е била постъпила, както следва: 300,000 лв. отъ държавата, 50,000 лв. даръ отъ Н. Ц. В. Княза и 50,000 лв. — отъ Столичната община и всенародната подписка.

Паметникътъ на Царя-Освободителя Александъръ II е скулптуренъ и, както казахме на друго мѣсто, съ голѣма художествена стойностъ. Състои се отъ полиранъ гранитенъ пиедесталъ и бронзова конна статуя. Високъ е около 12 метра, а само статуята — 4.5 м. Последната представлява Царя-Освободителя, възседналъ на конь. Въ дѣсната си ржка той държи манифеста, съ който е обявилъ Освободителната война на 12 априль 1877 г. въ гр. Кишиневъ, а въ лѣвата — поводитѣ на своя мощенъ и строенъ конь.

Подъ статуята, отъ четиритѣ страни на пиедестала, сж поставени красиви и голѣми бронзови орелиефи съ сюжети отъ Освободителната война. На чело на руската войска сж главнитѣ ѝ полководци: Главнокомандващиятъ Дунавската армия Великиятъ князь Николай Николаевичъ Старши, генералъ Йосифъ Владимировичъ Гурко и генералъ Михаилъ Дмитриевичъ Скобелевъ.

¹⁾ За направата на паметника Столичната община отпуснала презъ 1900 г. 20,000 лв. и презъ 1901 г. — 10,000 лв., а презъ 1903 г., когато последниятъ е билъ вече изкаранъ, отпуснала за ограда и украса на площада около него, както и за доизплащане на възнаградението по конкурса за плана 10,500 лв. Презъ 1904 и 1905 г. Общината наново отпуснала за ограда и украса на площада 30,000 лв. Или, общо взето, Столичната община е отпуснала за направата и украсата на паметника въ продължение на шестъ години 75,000 лева златни.

²⁾ Въ тази сума не влизатъ отпуснатитѣ покъсно за ограда и украса на паметника суми отъ Столичната община.

На лицевата страна на паметника орелиефътъ представлява „Богинята на победата“. Тя е съ криле върху раменетѣ. Въ дѣсната си ржка държи голъ мечъ, а въ лѣвата — щитъ. Съпровожда се отъ знаменосцитѣ и барабанчицитѣ, които, на чело на освободителната руска войска, съ голѣмъ устремъ летятъ къмъ бойнитѣ поля¹⁾.

Отдѣсна страна на „Богинята на победата“ е изобразенъ генералъ Скобелевъ (Бѣлиятъ генералъ). Той е на конь. Следъ него и малко отстрана е Главнокомандващиятъ. Възседналъ буенъ конь, той държи гола сабя въ дѣсната си ржка. Следъ Скобелева, на чело на Самарското знаме, стремително летятъ напредъ опълченцитѣ. Тѣ сж съ калпаци на глава и пушки въ ржце. Тукъ на първо мѣсто е изобразенъ опълченецътъ Л. Стояновъ, който, съ вдигната въ въздуха ржка, приветствува Главнокомандващия и Скобелева.

Отлѣва страна на „Богинята на победата“ сж изобразени генералъ Гурко и генералъ графъ Николай Павловичъ Игнatieвъ. И двамата сж яхнали мощни коне. Следъ тѣхъ сжцо летятъ опълченци. На чело на последнитѣ е опълченецътъ Димитъръ Петковъ, а следъ него следватъ: Ив. Бобевски, Григоръ Найденовъ, Бошнаковъ и др. Въ дѣното на орелиефа, едва уловимо, се забелязватъ донскитѣ и кубански казаци съ стърчащи надъ главитѣ имъ копия (пики).

Отзадъ (на югъ) орелиефътъ представлява българския народъ. Тукъ граждани и гражданки, селяни и селянки отъ всички краища на България и съ разни носии, отъ които едни сж съ вѣнци въ ржце, други съ пушки, трети съ деца, хранителни припаси и напитки и пр., тичатъ подиръ рускитѣ войници и опълченцитѣ, и се наизпреварватъ да имъ бждатъ полезни кой съ каквото може. По тѣхнитѣ лица се чете избликъ на голѣма радостъ и признателностъ.

Отъ тритѣ страни на пиедестала на паметника — изтокъ, югъ и западъ, подъ орелиефитѣ, сж поставени голѣми бронзови барелиефи, въ които сж изобразени най-важнитѣ моменти и епизоди отъ и следъ Освободителната война. На южната страна, подъ орелиефа „Българскиятъ народъ“, барелиефътъ представлява „Боятъ на опълченцитѣ при Стара-Загора на 19 юлий 1877 г.“. Опълченцитѣ, на чело съ командира на 3-та опълченска дружина подполковникъ Калитинъ, храбро отбиватъ пристѣпитѣ на Сюлейманъ паша. Тукъ ясно

¹⁾ По своя устремъ и живостъ на фигуритѣ, този орелиефъ много наподобява забележителната орелиефна група на френския скулпторъ Рюдъ „Заминаването на доброволцитѣ въ 1792 г.“, намираща се на Триумфалната арка въ Парижъ.